

УДК 323

DOI <https://doi.org/10.32782/2707-9147.2025.106.13>

В. О. РЮЛЬ

кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри соціології та соціальної роботи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

М. Т. КИРЛИК

аспірант кафедри соціології та соціальної роботи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

СОЦІАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ

У статті ґрунтовно досліджується роль соціальних інвестицій в умовах повномасштабної війни в Україні, зокрема акцентується на трансформації їхньої сутності та функціонального навантаження. Якщо в мирний час соціальні інвестиції здебільшого слугували засобом досягнення сталого розвитку, то у воєнний період вони перетворюються на інструмент першочергового реагування на багатовимірні кризи – гуманітарну, економічну, психологічну та інституційну. Такий перехід зумовлений масштабними викликами, що постали перед українським суспільством унаслідок російської агресії. Особливої актуальності набуває питання цілеспрямованої підтримки найбільш вразливих категорій населення – внутрішньо переміщених осіб, ветеранів бойових дій, людей з інвалідністю, а також тих, хто зазнав втрат, травм або втратив джерела доходу. У цьому контексті соціальні інвестиції стають критично важливим ресурсом не лише для подолання наслідків війни, а й для закладання основ майбутньої відбудови та стійкості.

Окремий акцент у дослідженні зроблено на активній участі бізнесу у сфері соціального інвестування. Визначається зростаюча роль корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) у нових реаліях, коли компанії не лише адаптують свої стратегії до кризових умов, але й беруть на себе соціальні зобов'язання, які раніше були суто державною прерогативою. У статті детально окреслюються функції соціальних інвестицій, які включають гуманітарну (допомога людам, що постраждали від війни), економічну (підтримка зайнятості та бізнесу), інституційну (посилення спроможності громадських та державних структур), а також психологічну (відновлення ментального здоров'я нації). Особливо підкреслюється інтеграція бізнес-інтересів у реалізацію Плану відновлення України, де соціальні інвестиції стають інструментом довгострокового розвитку, зокрема через підтримку освітніх програм, розвиток R&D-інфраструктури, зміцнення людського капіталу та стимулювання локальних економік.

Узагальнюючи результати дослідження, автор доходить висновку про необхідність формування цілісної державної політики підтримки соціальних інвестицій. Це передбачає створення стимулюючого середовища для державно-приватного партнерства, активне залучення міжнародної допомоги,

а також посилення прозорості та підзвітності бізнесу у соціальній сфері. Такий підхід дозволить не лише ефективніше реагувати на поточні виклики, але й створити передумови для відновлення і стійкого розвитку України в майбутньому.

Ключові слова: соціальні інвестиції, людський капітал, корпоративна соціальна відповідальність, бізнес, державно-приватне партнерство, гуманітарна допомога, соціальна політика, післявоєнна відбудова.

Постановка проблеми. Воєнні дії, що тривають на території України з 2014 року, а з 2022 року набули форми повномасштабної збройної агресії, призвели до глибоких соціальних, економічних та гуманітарних потрясінь. У цих умовах постала нагальна потреба не лише в оперативному реагуванні на кризи, а й у переосмисленні традиційних підходів до соціального розвитку та підтримки населення. Одним із таких інструментів є соціальні інвестиції, які в мирний час слугують механізмом розвитку людського капіталу, інфраструктури, освіти, охорони здоров'я, а в період війни стають чинником виживання, стабілізації та майбутнього відновлення держави.

Попри зростання зацікавленості до теми соціального інвестування у вітчизняному академічному та експертному середовищі, все ще залишається недостатньо дослідженим питання ефективності реалізації таких інвестицій у специфічних умовах воєнного часу. Також відкритим залишається питання співпраці бізнесу, держави та громадських ініціатив у межах національних стратегій відновлення, зокрема у форматі державно-приватного партнерства. Важливо також враховувати зміну очікувань суспільства: зростає потреба у відкритості, соціальній відповідальності бізнесу, підтримці вразливих верств населення та прозорому залученні інвестицій у соціальну сферу. Це вимагає нових підходів до оцінювання ролі соціальних інвестицій, їхніх форм, джерел фінансування та можливостей масштабування.

Таким чином, актуальність дослідження обумовлюється необхідністю наукового аналізу соціальних інвестицій як стратегічного ресурсу відновлення й розвитку України в умовах війни, а також визначення напрямів оптимізації їх реалізації з урахуванням реальних потреб населення і вимог післявоєнної трансформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останніх років соціальні інвестиції все частіше розглядаються в науковій літературі як важливий інструмент забезпечення сталого соціально-економічного розвитку. Поняття соціального інвестування почало активно осмислюватися в контексті глобальних викликів, кризових явищ та нових форм відповідальності бізнесу перед суспільством. Зокрема, І.А. Ломачинська та М.Д. Супруненко у своїх дослідженнях акцентують увагу на необхідності формування концептуальних підходів до соціального інвестування як поєднання соціального ефекту та фінансової доцільності, що особливо актуально у воєнний період [1]. Значний внесок у розвиток теми зробили Є. Вовк, Г. Туролев та

К. Левченко, які розглядають соціальні інвестиції як нову філософію для українського бізнесу в умовах війни. Вони підкреслюють, що починаючи з 2022 року, серед українських компаній зросло усвідомлення важливості соціальної відповідальності як інструменту підтримки суспільної стійкості [2]. Питання інвестування в людський капітал в умовах війни висвітлено в роботах А. Бикової, Л. Чабан та А. Алексєєва. Дослідники зазначають, що в умовах мобілізації, евакуації та зростання дефіциту кадрів, інвестиції в підготовку, перекваліфікацію та психологічну підтримку працівників стають критично важливими для стабільності компаній [3]. Особливої уваги заслуговує аналітична праця А.Г. Зінченка, в якій досліджується участь українського бізнесу в соціальному інвестуванні під час війни. Автор акцентує на необхідності комунікації позиції бізнесу, взаємодії з університетами, розвитку місцевого підприємництва та залученні до реалізації державних програм, зокрема в межах Плану відновлення України [4]. Попри наявність значного наукового зацікавлення, залишається недостатньо опрацьованою тематика практичного застосування соціальних інвестицій у надзвичайних умовах – зокрема, у фазі активної війни. Недостатньо досліджені механізми ефективної взаємодії між бізнесом, державою та громадянським суспільством, а також роль таких інвестицій у постконфліктному відновленні.

Мета статті. Метою статті є всебічне дослідження сутності, функцій і напрямів реалізації соціальних інвестицій в умовах воєнного стану в Україні, а також обґрунтування їхнього значення як інструменту стабілізації соціальної сфери, підтримки вразливих верств населення та післявоєнного відновлення держави. Особливу увагу зосереджено на аналізі ролі бізнесу у впровадженні стратегій соціального інвестування, можливостях взаємодії з державними та громадськими структурами, а також на виявленні перспектив і викликів у контексті реалізації Плану відновлення України.

Виклад основного матеріалу. У ХХІ столітті світ переживає низку масштабних викликів, серед яких війни та конфлікти залишаються одними з найсерйозніших. Україна, яка з 2014 року перебуває в стані війни, особливо з 2022 року, коли почалася повномасштабна агресія з боку Росії, стала прикладом держави, яка змушена будувати нову соціально-економічну модель під час активних бойових дій. У цьому контексті соціальні інвестиції набувають особливого значення, адже саме вони визначають майбутнє суспільства – не лише в аспекті відновлення, а й у формуванні сталого розвитку.

Загалом соціальні інвестиції – це вкладення ресурсів (фінансових, людських, інституційних) у розвиток людського капіталу, інфраструктури, охорони здоров'я, освіти, соціального захисту, які спрямовані на покращення якості життя населення та забезпечення соціальної справедливості. В умовах миру такі інвестиції розглядаються як інструмент довгострокового зростання. Проте під час війни їхня роль

трансформуються – вони стають запорукою виживання та основою для післявоєнної відбудови.

Ломачинська І.А. та Супруненко М.Д. визначають соціальні інвестиції як інвестування матеріальних, нематеріальних та фінансових активів у соціальну сферу та вирішення соціальних проблем. Метою таких інвестицій є отримання фінансового прибутку, а також досягнення позитивного соціального ефекту, зокрема підвищення рівня та якості життя населення [1, с. 109].

Війна зумовлює величезні соціальні потрясіння: мільйони людей втрачають житло, роботу, доступ до медицини, освіти, соціального захисту. У таких умовах держава, громадські організації та міжнародні партнери повинні переорієнтуватися на підтримку найуразливіших груп населення: внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, сиріт, людей з інвалідністю, літніх людей.

Як зазначають Вовк Є.О., Туролєв Г.О. та Левченко К.М., відкрита агресія проти України суттєво трансформувала конкурентне середовище для ведення бізнесу. Українські підприємства – як представники малого та середнього бізнесу, так і великі корпорації – продемонстрували глибоке усвідомлення як безпечових викликів, що постали перед державою, так і важливості участі у вирішенні соціальних та гуманітарних проблем. Відзначимо, що саме з лютого 2022 року в українському бізнес-середовищі окреслилася чітка тенденція до впровадження корпоративних стратегій із фокусом на соціальну відповідальність. У цьому контексті особливої уваги заслуговує такий напрям корпоративної соціальної відповідальності, як соціальне інвестування. Післявоєнне відновлення України вимагатиме широкого залучення різних джерел фінансування – як для відновлення критичної інфраструктури, так і для реконструкції соціальних об'єктів. Водночас ці інвестиції мають бути орієнтовані на актуальні суспільні потреби та виклики [2, с. 4].

У довоєнний період основним напрямом інвестування в людський капітал було фінансування науки та досліджень. Проте війна суттєво змінила пріоритети. Згідно з опитуванням, проведеним компанією «Делойт» спільно з Американською торговельною палатою, більшість компаній наразі зосереджені на підтримці персоналу. Результати опитування, проведеного у квітні–травні 2022 року, свідчать, що ключовими пріоритетами в управлінні людським капіталом стали контроль за робочим навантаженням (57%) і забезпечення підтримки та допомоги працівникам (також 57%) (див. рис. 1).

Соціальні інвестиції в умовах війни виконують кілька ключових функцій:

1. Гуманітарна функція. У період воєнних дій мільйони людей опиняються в ситуації життєвої невизначеності: вони втрачають домівки, доходи, доступ до медицини, води, харчів. Соціальні інвестиції, спрямовані на забезпечення базових потреб – харчування, житло,

Рис. 1. Пріоритети компаній в управлінні людськими ресурсами

Джерело: розроблено авторами на основі [3].

ліки, санітарні умови – дозволяють не лише зменшити страждання цивільного населення, а й запобігають гуманітарним катастрофам. Це також підвищує довіру до держави та громадських інституцій, які займаються допомогою.

2. Економічна функція. Соціальні інвестиції мають значний вплив на економічну стабілізацію в регіонах, що постраждали від війни. Вони сприяють підтримці підприємницької діяльності шляхом створення умов для запуску малого та середнього бізнесу, забезпечення мікrokредитування, надання навчання та перекваліфікації. Особливо важливою є підтримка зайнятості в регіонах із високим рівнем безробіття, що дозволяє зберегти економічну активність і запобігти соціальному напруженню.

3. Інституційна функція. Війна виснажує державні та місцеві інституції, які змушені діяти в умовах нестачі ресурсів і високого навантаження. Соціальні інвестиції дозволяють посилити потенціал цих структур: забезпечити їх сучасними технологіями, підвищити рівень кваліфікації персоналу, впровадити ефективні управлінські підходи. У результаті інституції стають здатними ефективно реагувати на надзвичайні ситуації, що сприяє зменшенню соціальної вразливості населення.

4. Психологічна функція. Війна залишає глибокі психологічні травми як у військових, так і в цивільних. Соціальні інвестиції у сферу ментального здоров'я – це фінансування програм психологічної реабілітації, створення центрів підтримки, підготовка фахівців. Ці заходи

сприяють відновленню емоційної стабільності, формуванню відчуття безпеки та соціальної підтримки. Психологічна допомога також важлива для реінтеграції ветеранів та людей, які пережили окупацію чи евакуацію.

Інвестування в людський капітал уже тривалий час виступає одним із ключових чинників формування конкурентних переваг для компаній у всьому світі. При цьому характер і структура таких інвестицій постійно трансформуються під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Вони можуть охоплювати широкий спектр заходів – від виплат компенсацій уразливим категоріям працівників до створення умов для підвищення кваліфікації, надання ментальної підтримки, впровадження програм адаптації тощо. Цілком логічно, що в перші місяці повномасштабної війни інвестиції в людський капітал відійшли на другий план, поступившись пріоритетом заходам із гарантування безпеки працівників та надання екстреної фінансової допомоги. Однак із часом, на тлі зростання дефіциту кваліфікованих кадрів на українському ринку праці, компанії дедалі активніше звертаються до цього інструменту як способу залучення нових співробітників і утримання цінного персоналу [3, с. 6].

Навіть у розпал війни Україна стала майданчиком для багатьох успішних соціальних ініціатив. Програми підтримки ветеранів, курси перекваліфікації для переселенців, мобільні клініки в прифронтових зонах, безкоштовні онлайн-школи – усе це є прикладами соціальних інвестицій, що вже сьогодні змінюють життя тисяч громадян. Особливу роль відіграє також волонтерський рух, який став невіддільною частиною соціального капіталу країни.

Основною проблемою в реалізації соціальних інвестицій під час війни є обмеженість ресурсів та висока конкуренція між військовими і цивільними потребами. Важливо знайти баланс між фінансуванням оборони та соціальної сфери. Перспективним напрямом є залучення міжнародної допомоги, розвиток державно-приватного партнерства, активізація місцевих громад.

Після завершення бойових дій соціальні інвестиції мають стати основою національної стратегії відновлення. Вони сприятимуть не лише фізичній реконструкції, а й оновленню суспільства, зміцненню довіри, інтеграції ветеранів у мирне життя.

Партнерство з іншими компаніями, державними структурами, громадськими та волонтерськими організаціями є критично важливим елементом програм соціального інвестування. Особливо актуальним є узгодження дій бізнесу з ключовими пріоритетами Плану відновлення України. Цей документ передбачає реалізацію масштабних ініціатив, таких як «Модернізація соціальної інфраструктури», «Розвиток систем культури та спорту» та «Розвиток системи освіти». Бізнес має унікальну можливість долучитися до цих програм у регіонах своєї присутності. У межах Плану відновлення передбачено

активне залучення приватного сектора до створення центрів досліджень і розробок (R&D-центрів), співфінансування наукових проєктів на замовлення бізнесу, формування аналітичних центрів (think tanks) на базі провідних вітчизняних університетів, оновлення ІТ-освіти для ТОП-5 університетів, а також розвиток Центрів передового досвіду та індустріальних парків. Участь бізнесу в цих напрямках може стати частиною його соціальної місії та принести вагомий внесок у післявоєнну трансформацію країни [4, с. 12–13].

Окрім цього, компанії можуть ініціювати освітні програми для мешканців громад, спрямовані на здобуття нових професій або розвиток підприємницьких навичок. В умовах змін на ринку праці, спричинених мобілізацією працівників, евакуацією та змінами у виробничих процесах, важливим стає впровадження перекваліфікаційних програм. Більш того, бізнес може підтримати розвиток місцевого підприємництва – не лише шляхом навчання та консультування, а й через співпрацю з місцевими підприємцями як постачальниками або партнерами в дистрибуції.

Не менш важливим є питання відкритої комунікації. В умовах війни очікування суспільства щодо прозорості та патріотичної позиції бізнесу значно зросли. Згідно з даними Edelman Trust Barometer: The Geopolitical Business 2022, 95% респондентів вважають, що компанії мають реагувати на вторгнення Росії. Більше того, половина опитаних враховують позицію бренду щодо війни при ухваленні рішень про покупки або співпрацю. Це вимагає від українського бізнесу системної комунікації щодо свого внеску у спільну боротьбу за Перемогу.

Таким чином, соціальні інвестиції в умовах війни – це не розкіш, а необхідність. Вони є інструментом виживання сьогодні і гарантією відновлення завтра. Інвестуючи в людей, суспільство інвестує у власне майбутнє, зберігає гідність та силу навіть у найтемніші часи.

Висновки і пропозиції. У статті проаналізовано феномен соціальних інвестицій як важливого інструменту забезпечення соціальної стійкості та формування основ для післявоєнного відновлення України. В умовах збройного конфлікту соціальні інвестиції набувають особливої значущості, оскільки спрямовані не лише на вирішення гуманітарних потреб, а й на підтримку економічної активності, зміцнення інституційної спроможності та психологічне відновлення населення.

Зроблені в дослідженні узагальнення дозволяють сформулювати такі ключові висновки:

1. Соціальні інвестиції в умовах війни трансформуються з інструменту довгострокового розвитку у засіб підтримки життєздатності суспільства й реагування на кризу.

2. Найефективнішими формами інвестування є ті, що спрямовані на розвиток людського капіталу, зокрема перекваліфікацію кадрів, підтримку ментального здоров'я, розвиток освіти і підприємництва.

3. Партнерство між державою, бізнесом, громадськими організаціями та міжнародними інституціями є запорукою успішної реалізації соціальних інвестицій.

4. Висока суспільна чутливість до соціальної позиції бізнесу вимагає відкритої комунікації щодо його соціальних зобов'язань і внеску в перемогу.

У зв'язку з цим пропонуються такі напрями подальшого розвитку:

- Удосконалення нормативно-правової бази щодо підтримки соціального інвестування, зокрема через створення пільгових умов для бізнесу, який бере участь у соціальних ініціативах.

- Розробка механізмів стимулювання державно-приватного партнерства у сфері відновлення соціальної інфраструктури.

- Активізація участі бізнесу в реалізації Плану відновлення України шляхом розширення програм співпраці з університетами, науковими центрами та місцевими громадами.

- Формування спеціалізованих фінансових інструментів і фондів для підтримки соціальних проєктів, з орієнтацією на прозорість та ефективність.

Список використаної літератури

1. Ломачинська І.А., Супруненко М.Д. Формування концепту соціального інвестування у контексті сучасних глобальних викликів. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2023. Т. 22, № 2(54). С. 99–113. URL: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2023.2\(54\).297696](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2023.2(54).297696) (дата звернення: 22.04.2025).

2. Вовк Є., Туролев Г., Левченко К. Соціальне інвестування як нова філософія для України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 66. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-120> (дата звернення: 22.04.2025).

3. Бикова А., Чабан Л., Алексеев А. Інвестування в людський капітал у військовий період. *Економіка та суспільство*. 2023. № 54. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-74> (дата звернення: 22.04.2025).

4. Зінченко А. Г. Соціальні інвестиції українського бізнесу під час війни. *II науково-практична конференція «Особливості трансформації комунікацій в умовах новітніх суспільних викликів»* : тези доп., м. Київ, 15 лют. 2023 р. Київ, 2023. С. 11–13.

Riul V. O., Kyrlyk M. T. Social investments in times of war

The article provides a comprehensive examination of the role of social investments during the full-scale war in Ukraine, with a particular focus on the transformation of their nature and functional purpose. While in peacetime, social investments primarily served as a tool for achieving sustainable development, in times of war, they are redefined as a mechanism for rapid response to multidimensional crises – humanitarian, economic, psychological, and institutional. This shift is driven by the profound challenges faced by Ukrainian society as a result of Russian aggression. The issue of targeted support for the most vulnerable segments of the population – internally displaced persons, war veterans, people with disabilities, and those who have suffered losses, trauma, or loss of income – has become especially urgent. In

this context, social investments emerge as a critically important resource not only for overcoming the consequences of war but also for laying the foundations of future recovery and resilience.

A separate emphasis in the study is placed on the active involvement of the business sector in social investing. The growing role of corporate social responsibility (CSR) in the new reality is highlighted, as companies not only adapt their strategies to crisis conditions but also take on social responsibilities that were previously the exclusive domain of the state. The article outlines in detail the functions of social investments, including humanitarian (support for people affected by the war), economic (support for employment and businesses), institutional (strengthening the capacity of public and governmental structures), and psychological (restoring the nation's mental health). Particular attention is paid to the integration of business interests into the implementation of Ukraine's Recovery Plan, where social investments become a tool for long-term development – especially through support for educational initiatives, R&D infrastructure development, enhancement of human capital, and stimulation of local entrepreneurship.

Summarizing the findings, the author concludes that it is essential to develop a coherent state policy to support social investments. This includes creating an enabling environment for public-private partnerships, actively attracting international aid, and enhancing transparency and accountability of business activities in the social sphere. Such an approach will not only enable a more effective response to current challenges but also create the preconditions for Ukraine's recovery and sustainable development in the future.

Key words: *social investment, human capital, corporate social responsibility, business, public-private partnership, humanitarian aid, social policy, post-war reconstruction.*